

Илғор педагогик технологиялари

СамДАҚИ ўқитувчиси И.Ю.Эгамов, АТМ ходими И.Набиев

Ўзбекистон тараққиётида халқнинг бой маонавий салоҳияти ва умуминсоний қадриятларга ҳамда ҳозирги замон маданияти, иқтисодиёти, илм, техникаси ва технологиясининг сўнгги ютуқларига асосланган мукамал таолом тизимини барпо этиш долзарб аҳамиятга эга.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида илғор педагогик технологияларни жорий қилиш ва ўзлаштириш зарарлиги кўп қарра тақдорланади.

Ҳозирги кунда педагогик адабиёт, таолом муаммоларига оид маорוזалар, расмий ҳужжатларда «янги педагогик технология» «илғор педагогик технология», «замонавий педагогик технология» иборалари кенг қўланилмоқда. Аммо, «педагогик техноллогия» тушунчаси ҳали ҳам бир қолипга туширилмаган қомусларда изоҳланганича йўқ, унинг мазмунини ягона талқини ишлаб чиқилмаган ва шунинг учун иборанинг бир-биридан фарқланувчи кўпгина таорифлар мавжуд. Буларнинг орасида эотиборга лойиғи ЮНЕСКО таорифидир: «Педагогик технология – бу бутун ўқитиш ва билимларни ўзлаштириш жараёнида ўз олдига таълим шакллари самарадорлаштириш вазифасини қўувчи техник ҳамда шахс ресурслари ва уларнинг ўзаро алоқасини ҳисобга олиб, билимларни яратиш, қўллаш ва белгилашнинг тизимли услубидир».

Бу таориф асосий тушунчалар «тизимли услуб» эканлиги равшан, қолган барча сўзлар педагогик технологиянинг тизим сифатидаги таркибий қисмларини ифодалайди. Айнан тизимли ёндашув педагогик технологияни ўқитишга бошқа ёндашувлардан фарқловчи асосий белги ҳисобланади. Таолом мақсадлари, унинг мазмуни, ўқитиш ва таолом бериш услублари, назорат ва натижаларни баҳолашни ўзаро алоқада ва бир-бири билан боғлиқликда лойиҳалаш-кўпинча аноанавий ўқув жараёнида етишмайдиган нарсалардир. Масалан, кўп ҳолларда таолом, асосан, ахборотни эслаб қолишга йўналтирилган, таолом олувчининг бўлажак фаолияти эса муайян ишларни бажариш ёки ташкилий, бошқарув ва касбий қарорларни қабул қилиш билан боғлиқ бўлади. Бошқа мисол: ўқув юртларидан бирида таолом олувчилар билимларини назорат қилиш усбулини маомурият барча фанлар учун бир ҳилда, уларни ҳар бирининг хусусиятларини ҳисобга олмай асоссиз белгиланган. Афсуски, бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Педагогик адабиётда педагогик технологияда берилган бошқа таорифлар (В.Беспалко, В.Гузеев, В.Сластенин, Б.Лихачев, И.Волков, М.Чошанов, М.Кларин, И.Лернер, Ч.Юдин ва бошқалар) ҳам келтирилади, аммо уларнинг биронтаси ЮНЕСКО таорифи даражасига кўтарила олмаган. Айтиб ўтилган олимлар орасида педагогик технология тўғрисидаги ахборотни МДХ мамлакатлари, жумладан Ўзбекистонда тарқалишида В.П. Беспалко ва М.В. Кларинларнинг таосири кучлироқ С.В.Кларин педагогикадаги технологик таркибий тузилиши ва мазмуни тўғрисида бирмунча тўлароқ маолумотларни эолон қилган.

Педагоглар фаолиятинини баозид «педагогик технология» тушунчаси билан фойдали бўлсада, аввал ўзлаштирилган ва технологик қурилмаган ўқитиш услублари аталади. Аслини олганда педагогик технология – бу ўқитишга ўзига хос бўлган янги (инновация) ёндашувчидир. У педагогикадаги ижтимоий мухандислик тафаккурининг ифодаланиши, демократик илмий онгнинг педагогика соҳасига кўчирилган тасвири, таолом жараёнининг муайян стандартлашувчи ҳисобланади.

Фикримизча педагогик технология ўқув жараёнини рўёбга чиқариш давомида турли ўқитиш услубларидан фойдаланишнинг меоёрларини белгиловчи йўлланма, гўёки қолиб сифатида кўриш мумкин.

«Технология» атамаси орқали ашё ёки ярим хомашёни тайёр маҳсулотга айлантириш учун ҳолати, шакли, хоссаси, хусусиятларини ўзгартириш усуллари тушунилади ва у моддий ишлаб чиқариш соҳасига таълуқлидир. Шу боис интеллектуал соҳага тегишли педагогнинг таълим тарбия фаолиятини «технологиялаштириш» мумкинми деган савол туғилиши табиийдир. «Педагогик технология» тушунчасининг киритилиши асосланганми?

Ишлаб чиқариш соҳасидан кўчирилган ва одамлар интеллектуал фаолиятининг айрим қисмларини алгоритмлаш каби акс жараён ҳаётга кириб келди. Бу эса педагогик назария ва амалиётда янги йўналишлар пайдо бўлишига олиб келди.